

Kultuhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i
Linköpings stift 2007

BOXHOLMS KYRKA

Ekeby socken
Boxholms kommun
Linköpings stift
Östergötlands län

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

BOXHOLMS KYRKA

Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i Linköpings stift.
Delrapport februari 2007.

Innehåll

INLEDNING

Bakgrund.....	3
Syfte.....	3
Kulturminneslagen	3
Kulturhistorisk bedömning.....	3
Inventeringens uppläggning och rapport.....	4
BOXHOLMS KYRKA	5
BESKRIVNING OCH HISTORIK	5
Socknen.....	6
Kyrkomiljön	6
Kyrkotomten/Kyrkogården.....	6
Kyrkobyggnaden	7
<i>Exteriör beskrivning</i>	9
<i>Interiör beskrivning</i>	10
KULTURHISTORISK BEDÖMNING	12
<i>Kyrkogården</i>	12
<i>Kyrkobyggnaden</i>	12
HÄNDELSELISTA	13
BEFINTLIGA SKYDDSFORMER	15
KÄLLOR	15
Övriga inventeringar.....	15
Kartor	15

INLEDNING

Bakgrund

Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapsunderlaget för våra kyrkobyggnader och kyrkomiljöer genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering. På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen inom stiftets del av Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2004. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkobyggnader som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de kyrkobyggnader som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkans kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att skapa ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkan/kapellet och för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrko-/kapellbyggnaden samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkobyggnader/kapell och kyrkomiljöer i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att skapa ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar av kyrkobyggnaden.

Kulturhistorisk bedömning

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Jönköpings, Kalmar, och Östergötlands län samt läns museerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Bedömningen utgår från såväl den enskilda kyrkobyggnadens värden som kyrkomiljöns i sin helhet, men också till

värden i förhållande till andra kyrkobyggnader i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkobyggnaden, en beskrivning av exteriör och interiör, fotografier och en kulturhistorisk bedömning. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkobyggnadens historia. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i denna rapport. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, vilket är ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbetet, fotografering och rapportsammanställningen har utförts av antikvarie Anna Lindqvist vid Östergötlands läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet

BOXHOLMS KYRKA

Timmerö 3:1, Ekeby socken, Boxholms kommun, Göstrings härad, Östergötlands län och landskap, Linköpings stift

Boxholms bruk grundades 1754 av Gabriel Ribbing, ägare till Boxholms säteri, Ekeby sockens storgods. Bruket utvecklades successivt till ett brukssamhälle och 1897 fick bruket en egen kyrka. Kyrkan, som är orienterad med koret i sydsydöst, uppfördes efter ritningar av arkitekt Gustaf Petterson på Överintendentsämbetet. Kyrkan består av ett rektangulärt långhus med flersidig korabsid, sakristia i öster samt torn i norr. Kyrkan är uppförd av tegel med fasaderna klädda med slaggsten. Fasaderna pryds av strävpelare och trapptorn. Kyrkan är sedan 1971 täckt av ett sadeltak med falsad kopparplåt. Huvudingången är via tornet i norr, en ingång finns även på den västra sidan. De spetsbågiga fönsteröppningarna är symmetriskt placerade på fasaden och försedda med spetsbågiga gjutjärnsbågar målade i ljus gult. Bågarna har färgat och mönstrat glas i blyspröjs. Interiören karakteriseras av ett högt spetsbågigt trävalv och av inredning i nygotik och med fornnordiskt inspirerade bänkar.

BESKRIVNING OCH HISTORIK

Utsnitt av ekonomisk karta 1983, blad 8F 0b Boxholm

Socknen

Boxholms bruk anlades 1754 och successivt utvecklades ett brukssamhälle, som kom att ligga både inom Ekeby och Åsbo socknar. Först 1927 reglerades gränserna och Boxholms bruk och samhälle kom att tillhöra Ekeby socken. Ekeby är en medeltida socken som finns omnämnd på 1300-talet, kallad Ekby-Holavid. Fram till 1866 omfattade socknen även större delen av nuvarande Blåviks socken. Socken är belägen mellan Mjölby och Tranås och utgör ett övergångsområde mellan östgötsläppen och Holaveden. Naturförhållandena är skiftande med öppen mark framförallt i norra delen medan den södra delen präglas av bergiga barrskogsområden. Ekeby kyrka, som i sina äldsta delar är från 1200-talet, är belägen i socknens norra del i Svartåns bördiga dalgång på en svag höjd i ett småkuperat landskap. Socken trafikeras av Östra stambanan som har station i Boxholm. Boxholms bruk grundades 1754 av Gabriel Ribbing, ägare till Boxholms säteri, socknens storgods. Ägarna till säteriet, släkterna Ribbing och Burén, innehade fram till 1921 patronatsrätt, dvs rätt att tillsätta kyrkans präst. Till länets större patronat hörde Boxholms bruk, som förutom Ekeby även hade patronatsrätt till kyrkorna i Blåvik och Rinna socknar. Boxholms säteri och Boxholms bruk har utgjort de största jordägarna, och större delen av befolkningen har varit verksamma antingen inom bruksindustrin eller inom jordbruket. Bruket fick en egen kyrka, som invigdes 1897. Boxholm blev municipalsamhälle 1904, vilket utökades till köping 1947.

Kyrkomiljön

Kyrkan är belägen på en höjd strax öster om Svartån med bruksområdet nordväst om kyrkan. Söder om kyrkan utmed Malexandersvägen är den f d prästgården belägen. Den uppfördes 1933 och utgörs av en reveterad byggnad i en och en halv våning under mansardtak. Den används nu som pastorsexpedition. Församlingshemmet är beläget norr om kyrkan.

Boxholms kyrka 1935 och 1949.

Kyrkotomten/Kyrkogården

Kyrkogården, som anlades 1887, är belägen strax öster och sydöst om kyrkan. Kyrkan omges av gräsytor med enstaka större träd. Gångarna är huvudsakligen grusade. I sydväst finns markbeläggning av kalkstensplattor. Huvudentrén till kyrkan leder från vägen i nordväst och vidare till ingången i tornet. Från vägen leder dubbla trappor av granit med dekorativa smidesräcken upp till marknivån runt kyrkan. Kyrktrappans sidor var ursprungligen klädda med slaggsten i likhet med kyrkans fasader, men ersattes på 1960-talet av granit.

En beskrivning och historik av kyrkogården redovisas i separat rapport från utförd kyrkogårdsinventering.

Kyrkobyggnaden

Boxholms bruk med omgivning bestod i slutet av 1800-talet av drygt 1000 personer, vilka hade en mil till Åsbo kyrka och lika långt till Ekeby kyrka. Enligt ett beslut från domkapitlet 1888 fick högmässor hållas i en skollokal vid bruket. En kyrkogård hade anlagts ett år tidigare på mark som tillhörde bruket och initiativ till att uppföra en brukskyrka togs av bolagsstämman vid Boxholms AB 1890. En av de stora aktieägarna, fabrikör John Söderberg i Stockholm, bestämde att hans utdelning skulle inestå i bolaget och räntan tillföras en kyrkobyggnadsfond. Bolaget föreslog att kyrkan skulle uppföras av trä eller vällugnsslaggsten och vände sig till arkitekt Gustaf Petterson. Han tog fram ett ritningsförslag som godkändes 1894. Gustaf Petterson (1855-1933) var arkitekt vid Överintendentsämbetet och ansvarade bl a för restaureringen av Vadstena klosterkyrka 1892-1898 samt Visby domkyrka 1890-1892. I Östergötland har Petterson även ritat Hällestad kyrka, som uppfördes av rött maskinslaget tegel 1893-1895.

Boxholms kyrka uppfördes av tegel med fasader klädda med slaggsten, tillverkad vid Boxholms bruk av masugnsslagg. Fasadens yttersta skikt består av sk vällugnsslagg. I botten på ugnarna fanns en ljusgul flytande massa av slagg, som man lät rinna ut i formar liknande tegelstenar. Till kyrkan åtgick 200 000 stenar, som alla finns registrerade i protokoll om var de skulle placeras i bygget. Inredningen tillverkades av trä från brukets skogar och taket belades med svartplåt från brukets plåtvalsverk. I Östgöta Correspondenten den 13 september 1897, dagen efter invigningen, finns en beskrivning av interiören. ”Väggarna äro vitmenade med nedre delen avdelad i små fält av mattroda linjer eller ock prydd med lika färgade små rosetter, och nedom takstolsbasen löper en i något bjärtare färger målad, grönskimrande fris.”

Boxholms kyrka var brukskapell till dess den 1926 skänktes till Ekeby församling. Under 1930-talet upptäcktes att kyrkans träinredning, framför allt vägghpanelerna, hade svåra fuktskador. Det berodde till stor del på slaggtegets dåliga isoleringsförmåga kombinerat med cementfogarnas sugförmåga som transporterade fukten till bakkuren av tegel. För att försöka få bukt med fuktproblemen installerades en värmeanläggning som pressade värmen utmed väggarna för att minska kondenseringen.

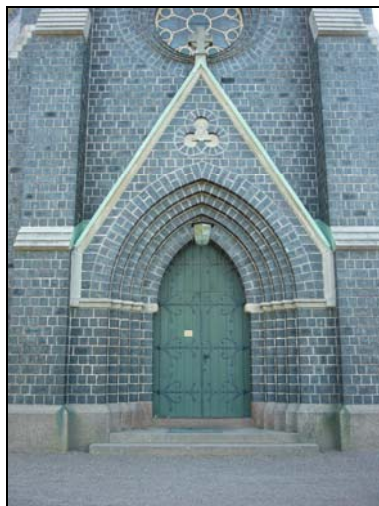

Mellan åren 1938-1941 genomgick kyrkan en invändig renovering under ledning av arkitekt Johannes Dahl i Tranås. I samband med renoveringen beskrev arkitekt Johannes Dahl kyrkorummets färgsättning, som då sannolikt var den ursprungliga färgsättningen. Trätaket hade laserade ytor i gulbrun ton med vita korsblommor och med mindre isättningar av rött och grönt. Läktarbröstningen var laserad i liknande färger. Väggar och valv var målade i kalkfärg med "synnerligt schablonmässigt" utförda dekorationer samt med väggarna uppdelade i kvadermönster. För övrigt var dekorationerna koncentrerade till koret samt under läktarbröstningarna. I programmet för restaureringen skriver Johannes Dahl 1938 "Interiören tillhör ju en stil, som vi nu ej äro så särskilt tilltalade av, men undertecknad anser att en genomgripande ändring av interiören skulle bli alltför dyrbar." Det innebar att en del av originalinredningen bevarades, men färgsättningen förändrades. Väggnas bröstningspanel togs bort på grund av fuktskador och det svartvitrutiga klinkergolvet ersattes av kalkstensplattor. I samband med att en ny orgel anskaffades 1948 från Mårtenssons orgelfabrik i Lund ombyggdes och utvidgades orgelläktaren av ingenjör Eric Persson i Tranås. Fuktproblemen fortsatte och 1971 gjordes ytterligare en omputsning av korabsidens väggar som var kraftigt fuktskadade. Samtidigt ombyggdes sakristian och kyrkans yttertak av svartplåt ersattes av grönpatinerad kopparplåt. Nästa större renovering utfördes 1989-1990 efter ett program framtaget av Uno Söderlund arkitektkontor i Stockholm.

Exteriör beskrivning

Kyrkan är orienterad med koret i sydsydöst. I den följande beskrivningen förläggs koret i söder och tornet i norr. Kyrkan består av ett rektangulärt långhus med flersidig korabsid, sakristia i öster samt torn i norr. Mellan tornet och långhuset på den östra sidan finns ett utvändigt trapptorn. Även mellan koret och sakristian i sydöst finns ett utvändigt trapptorn till sidoläktaren. Kyrkan är uppförd av tegel med fasaderna klädda med slaggsten, vilka är fogade med åsfog i cement. Strävpelare finns symmetriskt placerade över fasaden. De täcks av kalkstenhällar. Fasaden har även i övrigt dekorativa inslag av kalksten. Sockeln är av skråkantad granit. Kyrkan är täckt av ett sadeltak med falsad kopparplåt. Även ståndrännor och stuprör är av kopparplåt. Huvudingången är via tornet i norr. De ursprungliga portarna är spetsbågiga och klädda med grönmålad pärlspontpanel med nationalromantiskt utformat smide. Trappan är av granit. En ingång finns även på den västra sidan med samma utformning som på huvudingången. Portalen flankeras av kolonner av kalksten. Även på sakristians södra sida och till sidoläktaren i öster finns ursprungliga dörrar klädda med pärlspontpanel och nationalromantiskt smide. Till dessa dörrar finns även fotskrapor av gjutjärn och sakristiedörren har en gjutjärnströskel med rutmönster. De spetsbågiga fönsteröppningarna är symmetriskt placerade på fasaden och försedda med spetsbågiga gjutjärnsbågar målade i ljust gult. Bågarna har färgat och mönstrat glas i blyspröjs samt är försedda med stormjärn. I korets tre fönster finns dekorativa glasmålningar med olika figurscener. Koret är även försett med rektangulära källarfönster med gulmålade träbågar. I tornet och över sidoporten finns runda fönster med gjutjärnsbågar med färgat glas i blyspröjs. Tornets ljudöppningar är dubbla och spetsbågiga och försedda med grönmålade luckor med stående slät panel med spår av svarta horisontella ränder.

Interiör beskrivning

Långhuset är rektangulärt med golv av kalkstensplattor. Väggarna är putsade och avfärgade i bruten vit. Över triumfbågen finns en målad textslinga; ÅRA VARE GUD I HÖJDEN OCH FRID PÅ JORDEN. Taket består av ett spetbågigt trävalv med synlig träkonstruktion med snidade konsoler i form av bl a evangelistsymbolerna. Mellan bjälkarna ligger en brunmålad pärlspontpanel. Mot vapenhuset i norr finns dubbeldörrar klädda med pärlspontpanel och med nationalromantiskt smide med samma utformning som på ytterdörrarna. Till porten på den västra långsidan finns en innerdörr som leder till ett litet vindfång i murnischen. Dörrarna består av dubbla svängdörrar klädda med laserad pärlspontpanel och med glasad överdel med färgat glas i blyspröjs. Fönsteröppningarna är försedda med blåmålade innanfönster, vilka tillkom i samband med renoveringen 1938-1941. Bänkinredningen är indelad i tre kvarter med ett lackat trägolv, som ligger något högre än kyrkans övriga golv. Bänkarna tillhör originalinredningen och är öppna med fornnordiskt inspirerade snidade och svarvade gavlar och bänkskärmar. De är tunt laserade i blågrönt. Predikstolen, som sannolikt är ritad av arkitekt Gustaf Petterson, är placerad på den västra sidan med uppgång från söder. Den är tillverkad av ek med flersidig korg med målade bilder av evangelisterna. Trappträcket består av grönmålat järnsmide med dekorativt vegetativt mönster.

Orgelläktaren i norr utvidgades 1948 och bärs upp av svartmålade runda pelare med kubformade förgyllda kapital. Undertaket är av ohyvlade brädor, som är målade i rödbrunt. Läktarbarriären, som är målad i grått och svart, har ett utskjutande mittparti och är genombruten i nygotik. Även sidoläktaren över sakristian på den östra sidan har en rak barriär med samma utformning. Orgelläktaren nås via en trappa i trappornet på vapenhusets östra sida. Trappan har steg av kalksten och fortsätter upp till tornet. Orgelläktaren sträcker sig åt norr och innefattar tornets första våning. Orgeln är byggd 1948 av Mårtenssons Orgelfabrik i Lund med en modern gråmålad fasad med ett i väster fristående spelbord. Läktarens yttre del är täckt med textilmatta och försedd med lösa stolar.

I långhusets främre del finns på östra sidan en ingång till sakristian med en dörr klädd med pärlspontpanel och med dekorativt smide. Från långhusets främre sydöstra del finns en dörr med liknande utformning som leder till det utvändiga trappornet, som är beläget mellan sakristian och korabsiden. Trappan leder upp till sidoläktaren samt ner till pannrummet under korabsiden. Trappstegen är av kalksten och räcket avslutas upptill med balusterdockor. *Sidoläktaren* är i stort sett helt bevarad i sitt originalutförande med ett obehandlat trägolv, gradänger och bänkar av samma utformning som i långhuset.

Källaren är indelad i två rum med gjutna gråmålade golv och vitputsade väggar och tak. Utrymmena utnyttjas som el-central och förråd.

Korabsidens golv är beläget två trappsteg högre än långhusgolvet. Golvet består av mönsterlagd ekparkett. Väggarna är putsade i likhet med långhusväggarna. Absiden täcks av ett vitputsat ribbvalv med dekorativa konsoler som är gjutna av cement eller eventuellt huggna av kalksten. Innanfönster i likhet med långhuset. Altaret och altarringen tillhör originalinredningen. Altaret, som är fristående, är av kalksten med en nygotisk altaruppsats i ek med skulpterade scener i relief samt målade druvklasar. Altarringen är öppen mot söder med avfasade hörn. Den är genombruten i nygotik med svarvade balustrar och målad i en blågrön lasyr samt i svart. Dopfunten är placerad vid dörren till sakristian. Den är av snidat trä och skänkt till kyrkan 1955 av en församlingsbo. Den är tillverkad av bildhuggaren Bernhard Fälth i Tranås som även har tillverkat en dopfunt till Malexanders kyrka. Nummertavlorna tillhör originalinredningen och är utformade i fornnordisk stil i likhet med bänkgavlarna. Till nummertavlorna hör även stegbänkar och sifferhängare.

Sakristian är belägen öster om koret och långhuset med ingång från långhusets sydöstra del. En direktgång finns även på sakristians södra sida. Sakristian är sedan en omfattande ombyggnad 1971 indelad i två rum. Det främre rummet har ett golv av kvadratiska kalkstensplattor. Väggarna är putsade och avfärgade i en gråbeige ton. Taket har samma utformning som i vapenhuset med kraftiga gråmålade bjälkar med mellanliggande partier av brunmålade pärlspontpanel. I den vägg som skiljer de två rummen finns två toaletter, en med ingång från det yttre rummet och den andra med ingång från den passage som bildats mellan rummen. Det inre rummets golv är täckt av en blå textilmatta och den västra väggen täcks av

skåpsinredning bl a för textilförvaring. För övrigt har rummet samma ytskikt som det yttre rummet.

Vapenhuset är beläget i tornets bottenvåning. Golvet, som är det ursprungliga golvet, är lagt med diagonalställda svarta och vita klinkers med en tillhörande fris. Väggarna är vitputsade och på den norra sidan finns en öppning till trapptornet. Taket har samma utformning som i sakristian med kraftiga gråmålade takbjälkar och mellan dem brunmålade pärlspontpanel. Porten i norr leder till ett litet vindfång, som skapats i murnischen. Dörrarna utgörs av svängdörrar med pärlspontpanel och glasad överdel. Innanför de yttre dörrarna finns ett par extradörrar uppsatta med ett genombrutet solfjädersmönster. Västra sidans fönsteröppningar är försedda med innanfönster med samma utformning som i långhuset.

Tornet nås via trapptornet på tornets östra sida med uppgång från vapenhuset. Tornets första våning bildar även fortsättningen på orgelläktaren med ett litet utrymme bakom orgeln. Golvet är lagt med smala lackade brädor. Taket utgörs av ett högt ribbvalv med konsoler, som eventuellt är gjutna i cement eller huggna i kalksten. Trapptornets trappa mynnar i nästa våning som utgörs av klockvåningen. Kyrkan har två stycken klockor.

KULTURHISTORISK BEDÖMNING

Den monumentala brukskyrkan med sin tydliga och höga placering utgör ett viktigt blickfång i brukssamhället. Kyrktrappans utformning är samkomponerad med kyrkobyggnaden och bidrar till en samstämd och tidstypisk helhet.

Kyrkogården

En kulturhistorisk bedömning av kyrkogården redovisas i separat rapport efter avslutad kyrkogårdsinventering.

Kyrkobyggnaden

Boxholms kyrka, uppförd 1895-1897, utgör ett mycket välbevarat exempel på en brukskyrka uppförd på initiativ av bruksledningen och placerad på en kulle väl synlig från bruket och samhället. Kyrkan är dessutom uppförd av vid bruket tillverkat material, som t ex fasadernas slaggsten. Kyrkan är uppförd i nygotik och utgör ett gott exempel på tidens medeltidsromantiska arkitekturuppfattning. Kyrkans exteriör är i stort bevarad intakt sedan uppförandet med bl a bevarade originalfönster och portar med kalkstensomfattningar. De spetsbågiga gjutjärnsbågarna är av mycket hög kvalitet med färgat och mönstrat glas i blyspröjs. Interiören präglas fortfarande i stort sett av den ursprungliga karaktären med spetsbågiga valv med synlig takkonstruktion och bänkinredning och nummertavlor i fornnordisk stil samt predikstol, altarpupsats och altarring av ek i nygotik. Färgsättningen och till viss del inredningen har dock modifierats vid flera olika renoveringar under 1900-talet. Sidoläktaren över sakristian är dock bevarad i sitt originalutförande med gradängar och bänkinredning. Vapenhuset har behållit sitt ursprungliga golv i svartvitrutigt klinkers, vilket utgör ett ovanligt inslag i länets kyrkobyggnader.

Sammanfattning

- Boxholms kyrka utgör ett mycket välbevarat exempel på en kyrkobyggnad från 1890-talet i tidens populära nygotik uppförd som brukskyrka på initiativ av ledningen vid Boxholms bruk. Kyrkans fasadmateriäl av lokalt tillverkad slaggsten saknar motsvarighet bland länets kyrkor. Det nygotiska stildraget återkommer i kyrktrappan och bidrar till en samstämd och tidstypisk helhet.

- Samtliga byggnadsdelar och inredning, som t ex gjutjärnsfönster med färgat glas, originaldörrar med rika smidesbeslag, sidoläktaren, bänkinredningen, predikstolen, altaruppsats och altarring och nummertavlor m m som utgör original från byggnadstiden har mycket stora arkitektur- och konsthistoriska värden.

HÄNDELSELISTA

Förteckningen gör inga anspråk på att vara komplett. Den bygger enbart på nedan redovisade källor och kan i framtiden komma att revideras.

- 1893 Ritningar till ny kyrka vid Boxholms bruk utarbetades av arkitekt Gustaf Pettersson, Överintendentsämbetet. (ATA)
- 1895 Nybyggnad – Kyrkan i sin helhet med fasader klädda med slaggsten,** Arkitekt Gustaf Pettersson, Överintendentsämbetet, byggmästare P A Hallander, Varola, Västergötland. Bekostades av Boxholms AB. (VK, ÖC 1966-0622)
- 1895-1897 Fast inredning – altare, altarring och predikstol av ek. (ATA)
- 1895-1897 Fast inredning – bänkar, lister, innertak, barriärer och paneler tillverkade i nästan helren kärnfuru från Boxholms Bruks skogar. (ATA)
- 1895-1897 Teknisk installation – uppvärmning med varmluft med panna i källarutrymme under koret. (ATA)
- 1897 Invigning den 12 september av biskop C W Charleville. (VK)
- 1926 Kyrkan övergick från brukets ägo till Ekeby församling.
- 1932 Provtagning av murarnas fuktighetshalt. Ingenjör N Royen, Stockholm. (ATA)
- 1938 Teknisk installation – uppvärmnings- och ventilationsanläggning. Carl-Erik Nilson, Graversfors. (ATA)
- 1938-1941 Ändring – ombyggnad, interiör, golvet plattbeläggning i svart och vitt i mitt- och sidogångar ersattes av finhyvlade grå kalkstensplattor från Borghamn, den fuktskadade bröstkningen togs bort och ersattes av en golvsockel, även den fuktskadade dörrumfattningen till den södra dörren borttogs, skadad puts, som delvis var oljemålad borthöggs. Eventuellt förändrades altaret. Innanfönster, som målades i blå ton i likhet med glasmålningarnas blå färg. Bänkarna som var behandlade med troligen kalilut i en silvergrå färg föreslogs att ommålas, vägghpanelen i sakristian borttogs och sakristians västra del avdelades till toalett och förråd. Kyrkorummets dekorativa målningar borttogs och taket målades i rött med förgyllning av evangelistsymbolerna. Väggarna målades i varm gulgrå ton. Källaren under koret ombyggdes. Arkitekt Johannes Dahl, Tranås. (ATA, ÖC 1938-02-05)
- 1930-1939 Teknisk installation – elektrisk klockringning. (VK)
- 1939 Boxholms kyrka blev församlingskyrka i Ekeby församling jämte den nuvarande församlingskyrkan. (ATA)

- 1941 Vård/underhåll, exteriör, översyn av fogarna, översyn av plåttäckningen, som var målad med röd järnoxidfärg. Arkitekt Johannes Dahl, Tranås. (ATA)
- 1948 Fast inredning – ny orgel, byggd av Mårtenssons Orgelfabrik AB, Lund. (ATA)
- 1948 Ändring – ombyggnad, interiör, ny utvidgad orgellåda. Ingenjör Eric Persson, Johannes Dahls arkitektfirma, Tranås. (ATA)
- 1950 Ändring – ombyggnad, förslag att avtäcka strävpelarna med kopparplåt. Utfördes ej. (ATA)
- 1955 Specifika inventarier – dopfont av oxelträ, tillverkad av bildhuggaren Bernhard Fälth, Tranås. (ÖC 1966-06-22)
- 1965 Kyrktrappans, vid den västra uppfartsvägen, mur av slaggsten ersattes av med en mur av betong som bekläddes med granitplattor. (ÖC 1965-07-12)
- 1971 Ändring – ombyggnad, exteriör, det ursprungliga taket av svartplåt ersattes av grönpatinerad kopparplåt, översyn av fasadernas fogar och ommålning av fönster och dörrar. (ATA)
- 1971 Ändring – ombyggnad, interiör, de tre bakre bänkraderna borttogs, södra delen av korabsiden som hade kraftiga fuktskador omputsades delvis. Eventuellt omputsades även kyrkorummet. Sakristian ombyggdes och indelades i två rum med toaletter och kapprum. En branddörr insattes i torntrappans övre lopp. Isolering av vindsutrymmen. Ingenjör Eric Persson, Johannes Dahls arkitektfirma, Tranås. (ATA)
- 1971 Teknisk installation – elektrisk installation i framför allt sakristian, Ahlberg & Bernhardsson AB, Jönköping. (ATA).
- 1989-1990 Renovering, interiör, delvis omputsning av väggarna samt avfärgning med kalk, rengöring av fast inredning. Isolering av taket. Uno Söderberg arkitektkontor AB, Stockholm, byggmästare Sven Forsberg. (ÖLM)
- 1990 Renovering, exteriör, skadade fogar lagades i med kalkbruk. Uno Söderberg arkitektkontor AB, Stockholm. (ÖLM)
- 1990 Teknisk installation – ny eluppvärmning, bänkvärmare, automatisk klockringning och lucköppning. (VK, ATA)
- 2002 Ändring – ombyggnad, interiör, de två främre bänkraderna togs bort för att ge plats för en kororgel. Det förhöjda trägolvet ersattes av kalksten. (ÖLM)
- 2002 Fast inredning – kororgel, amerikansk digitalorgel utförd av Allens organs i Pennsylvania. (ÖLM)
- 2002 Teknisk installation – förslag att installera en avfuktningssystem. (ÖLM)
- 2006 Kulturhistorisk inventering av kyrkan och kyrkomiljön, utförd av Östergötlands länsmuseum på uppdrag av Linköpings stift.

Förkortningar

ATA – Antikvarisk-topografiskt arkiv, Riksantikvarieämbetet

BR – Bebyggelseregistret - kulturhistorisk bebyggelseinformation, Riksantikvarieämbetet;
www.bebyggelseregistret.raa.se

SvK - Manuskript till Kyrkobyggnader 1760-1860, del 5, Östergötland. Sveriges Kyrkor.

Riksantikvarieämbetet.

VK - Tusenårssteg – en vandring i Boxholmsbygdens historia. Våra kyrkor, 2000.

ÖLM – Östergötlands läns museums topografiska arkiv

Ömd – Ullén, Marian, Ljungstedt, Sune, Östergötlands medeltida dopfuntar,
Riksantikvarieämbetet 2003.

BEFINTLIGA SKYDDSFORMER

Kyrkan och kyrkogården är skyddade enligt Lagen om kulturminnen 4 kap.

Boxholm, K24, är utvärderad som kulturhistorisk värdefull miljö i kulturminnesprogrammet för Östergötland, utgivet av länsstyrelsen i Östergötlands län 1983.

KÄLLOR

Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA), Riksantikvarieämbetet

Bebyggelseregistret - kulturhistorisk bebyggelseinformation, Riksantikvarieämbetet;

www.bebyggelseregistret.raa.se

Ridderstad, Anton, Historiskt, Geografiskt och Statistiskt lexikon öfver Östergötland, A-L,
Norrköping 1877.

Sveriges Bebyggelse, Östergötlands län, del V, Uddevalla 1948.

Tusenårssteg – en vandring i Boxholmsbygdens historia. Våra kyrkor, 2000.

Wettergren, Elis, Boxholms Aktiebolag 1872-1947, Uppsala 1947.

Östergötland, landskapets kyrkor. Red. Ingrid Sjöström och Marian Ullén.

Forskningsprojektet Sockenkyrkorna. Kulturarv och bebyggelsehistoria.

Riksantikvarieämbetet 2004.

Östergötlands läns kalender 1872.

Östergötlands läns museums arkiv

Övriga inventeringar

Sedan 2002 pågående inventering av kyrkogårdar/begravningsplatser i Östergötlands län,
utförs av Östergötlands läns museum.

Bogårdsmurar i Linköpings stift, Östergötlands län, Grenberger Byggnadsrestaureringskontor
2004.

Prästgårdsinventeringen i Östergötlands län, utförd av Östergötlands läns museum 1978.

Skolinventeringen i Östergötlands län, utförd av Östergötlands läns museum 1978.

Kartor

Häradsekonomisk karta 1868-1877, Boxholm

Ekonomisk karta, 1948 och 1983, blad 8F 0b Boxholm

*Sammanställt av Östergötlands läns museum i februari 2007. Den kulturhistoriska
bedömningen har utförts i samverkan med Länsstyrelsen i Östergötland.*